

**УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

Колективна монографія

Під редакцією
Нестерчук Ю.О.

Умань
Видавець «Сочінський»
2018

УДК 338.43
ББК 65.32
С 76

*Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол №3 від 12 грудня 2017 року)*

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Коденська М.Ю.;
доктор економічних наук, професор Малік М.Й.;
доктор економічних наук, професор Непочатенко О.О.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів (у т.ч. відсутність плагіату) відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції.

Агропромисловий комплекс України: теорія, методологія, практика/
Підред. д.е.н., професора Ю.О. Нестерчук. – Умань: Видавець «Сочінський»,
2018.– 244 с.

ISBN 978-966-2643-22-0

У монографії викладені результати дослідження проблем розвитку конкурентоспроможного агропромислового виробництва. Значну увагу приділено проблемам діяльності сільськогосподарських товаровиробників з організаційної, економічної та фінансової точок зору. В роботі висвітлено питання інноваційної та технологічної політики забезпечення поступального розвитку АПК України. Зосереджено увагу на основних напрямках розвитку харчової промисловості у контексті євроінтеграції України. Розроблено пропозиції щодо організації сільського малого підприємництва. Враховано вплив екологічних чинників на подальше функціонування аграрної сфери,

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку аграрної економіки.

УДК 338.43
ББК 65.32

ISBN 978-966-2643-22-0

©Уманський національний
університет садівництва, 2018

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АПК УКРАЇНИ

- 1.1. Сільські території в Україні : особливості визначення та критерії розвитку (Руда Л.П., к.е.н., Вінницький національний технічний університет) .. 8
- 1.2. Стан сільської поселенської мережі в Україні та її вплив на зайнятість сільського населення (Шатохін А.М., д.соц.н., професор, Уманський національний університет садівництва; Вуйченко М.А., д.е.н., професор, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького) 13
-
- 1.3. Напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного виробництва (Уланчук В.С., д.е.н., професор; Жарун О.В., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва) 22
- 1.4. Необхідність формування стратегій розвитку аграрних підприємств (Таран О.М., к.е.н., доцент; Філімонов Ю.Л., к.е.н., доцент, Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва) 29
-
- 1.5. Смарт-економіка і новелізація методології розробки програмних бізнес-інструментів (Жудро М.К., д.э.н., професор, Белорусский государственный экономический университет; Жудро Н.В., к.э.н., доцент, Белорусский национальный технический университет) 36
-
- 1.6. Нові засади функціонування малих і середніх сільськогосподарських підприємств у Карпатському макрорегіоні (Щурик М.В., д.е.н., професор, Університет Короля Данила, м.Івано-Франківськ) 43
-
- 1.7. Використання земельних ресурсів – одна з головних проблем сільського господарства (Мейш А.В., к.е.н., доцент; Дубік І.Г., Хмельницький національний університет) 49
-
- 1.8. Науково-методичні основи еколого - ландшафтного землеустрою (Петренко О.Я., к.е.н., доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва) 55
-
- 1.9. Кредитування як перспективний напрям державної підтримки (Поліщук Н.В., к.е.н. Вінницький фінансово-економічний університет) 62
-
- 1.10. Розвиток екологічної політики Європейського Союзу та України (Бурляй А.П., к.е.н., доцент; Бурляй О.Л., к.е.н., професор, Уманський національний університет садівництва) 68
-

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз сучасного стану і перспективи розвитку агропромислового виробництва: регіональні особливості (Тимошенко М.М., к.е.н., доцент, Житомирський агротехнічний коледж)	74
.....	
2.2. Інноваційний розвиток аграрного сектору України в умовах євроінтеграційних процесів (Дорош-Кізим М.М., к.е.н, доцент; Дадак О.О., к.е.н, доцент; Гачек Т.С., к.е.н, доцент, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького)	85
2.3. Роль і проблеми інвестування агропромислового сектору України (Мейш А.В., к.е.н., доцент; Столяр Б.М., Хмельницький національний університет)	92
.....	
2.4. Стан розвитку підприємств аграрного сектора в сучасних умовах господарювання (Вдовенко І.С., аспірант ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ)	96
.....	
2.5. Економічна ефективність зерновиробництва, як запорука продовольчої безпеки країни (Антощенкова В.В., к.е.н., доцент; Антощенко Р.В., к.т.н., доцент; Онопрієнко К.С., магістр, Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка)	100
2.6. Інноваційна концепція розвитку зерновиробництва регіону (Петренко О.П., к.е.н., Одеський державний аграрний університет)	111
.....	
2.7. Органічне виробництво в Україні: стан та перспективи розвитку (Семенда Д.К., к.е.н., професор; Семенда О.В., к.е.н., ст. викладач, Уманський національний університет садівництва)	116
.....	
2.8. Інвестиційна ефективність розвитку виробництва продукції вермикультури в Україні (Чемерис В.А., д.е.н., доцент; Душка В.І. к.е.н., доцент; Максим В.Л., к.е.н., старший викладач, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького)	121
.....	
2.9. Проблеми стану та розвитку молочної галузі (Сіднева Ж.К., к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій)	129
.....	
2.10. Стан та напрями розвитку племінного молочного скотарства України (Кругляк О.В., к.е.н., ст.н.сп., Інститут розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН)	134

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ І ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

3.1. Міжнародні маркетингові продуктові стратегії ТНК (Пенькова О.Г., д.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	148
.....	
3.2. Збутова політика сільськогосподарських та переробних підприємств АПК України (Невлад В.Ф., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	152
.....	
3.3. Конкурентоспроможність продукції ТМ «Яготинське для дітей» на ринку дитячого харчування України (Шереметинська О.В., к.е.н.; Литвинюк О.П., ст. викл., Національний університет харчових технологій)	157
.....	
3.4. Теоретико-методичні засади використання CRM- системи на підприємствах (Рибачук-Ярова Т.В., к.е.н., доцент; Марченко М.І., магістр Національний університет харчових технологій)	172
.....	

РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В АПК УКРАЇНИ

4.1. Formy promocji gospodarstw agroturystycznych – tendencje i kierunki zmian (Krystyna Krzyżanowska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie)	178
.....	
4.2. Соціальна відповідальність українського бізнесу: історичний аспект (Костюк В.С., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	186
.....	
4.3. Поняття та класифікація ризиків в сільськогосподарській діяльності (Прокопчук О.Т., к.е.н., доцент; Мальований М.І., д.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	190
.....	
4.4. Критерії оцінки та класифікаційні ознаки управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на підприємстві (Ігнатишин М.В., к.е.н., доцент, Мукачівський державний університет)	196
.....	
4.5. Аналіз та проблеми впровадження сучасних інформаційних систем бухгалтерського обліку (Миколайчук Я.Л., к.е.н., ст. викладач; Концеба С.М., к.е.н., доцент; Кислиця М.А., ст. викладач, Уманський національний університет садівництва)	203
.....	
4.6. Нормативно - правове регулювання обліку витрат у виноградарстві (Крочак О.І., к.е.н., доцент; Крочак Є.І., Уманський національний університет садівництва)	208
.....	
4.7. Оцінка навантаження податку на додану вартість на господарську діяльність товаровиробника у сфері аграрного виробництва: практичний аспект (Лисенко А.М., к.е.н., доцент, Центральноукраїнський національний	

технічний	університет)	213
.....		
4.8. Сутність підбору персоналу підприємства на основі використання сучасних інформаційних технологій (Давлетханова О.Х., к.е.н, доцент; Миколайчук Я.Л., к.е.н.; Миколайчук І.С., Уманський національний університет садівництва)		221
.....		
4.9. Підходи до забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та місце маркетингу серед них (Харенко А.О., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)		227
.....		
4.10. Маркетингові дослідження у діяльності сільськогосподарських підприємств регіону (Росола У.В., старший викладач, Мукачівський державний університет)		232
.....		
4.11. Канали збуту органічної продукції: міжнародний досвід і вітчизняна практика (Сопільняк І.С., аспірант, Уманський національний університет садівництва)		236
.....		

4.4. Критерії оцінки та класифікаційні ознаки управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на підприємстві

Одна з основних проблем багатьох підприємств - дефіцит грошових коштів, викликаний стрімким зростанням дебіторської заборгованості або невиправданим збільшенням запасів сировини і готової продукції.

На сьогодні, особливо актуальним є дослідження розрахункових операції які виникають в процесі звичайної діяльності підприємств, внаслідок яких, з однієї сторони, виникає дебіторська, а з іншої – кредиторська заборгованість, що, в свою чергу негативно впливає на діяльність суб'єкта господарювання. Тому, суб'єктам фінансових відносин необхідно оперативно здійснювати ефективне управління дебіторською і кредиторською заборгованістю, сприяючи постійному їх зменшенню та недопущенню простроченої.

Дебіторська заборгованість – це зобов'язання боржника з передачі майна, виконання робіт, надання послуг, сплаті грошових коштів на визначену дату. Наведене визначення відображає реальний стан дебіторської заборгованості, враховує основний критерій класифікації – строк погашення. Кредиторська заборгованість – це складова кругообігу капіталу, котра виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент¹.

Дебіторська й кредиторська заборгованість є природною складовою бухгалтерського балансу підприємства та характеризує фінансовий стан підприємства у звітному періоді. При цьому сам факт існування дебіторської

¹Бутинець Ф.Ф. Аудит. Підручник. / Ф.Ф. Бутинець – 2-ге вид.перероб. та доп.] –Житомир: ГШ Рута. 2002. – 673 с.

заборгованості вважається, взагалі, кредитуванням господарюючим суб'єктом своїх клієнтів. Як правило, більша частина дебіторської заборгованості формується саме як борги покупців.

Важливе значення для ефективного управління заборгованістю на підприємстві має її класифікація, яка в системі бухгалтерського обліку має бути різноплановою та відповідати інформаційним потребам фінансових аналітиків. На рис 1. нами сформовано класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості.

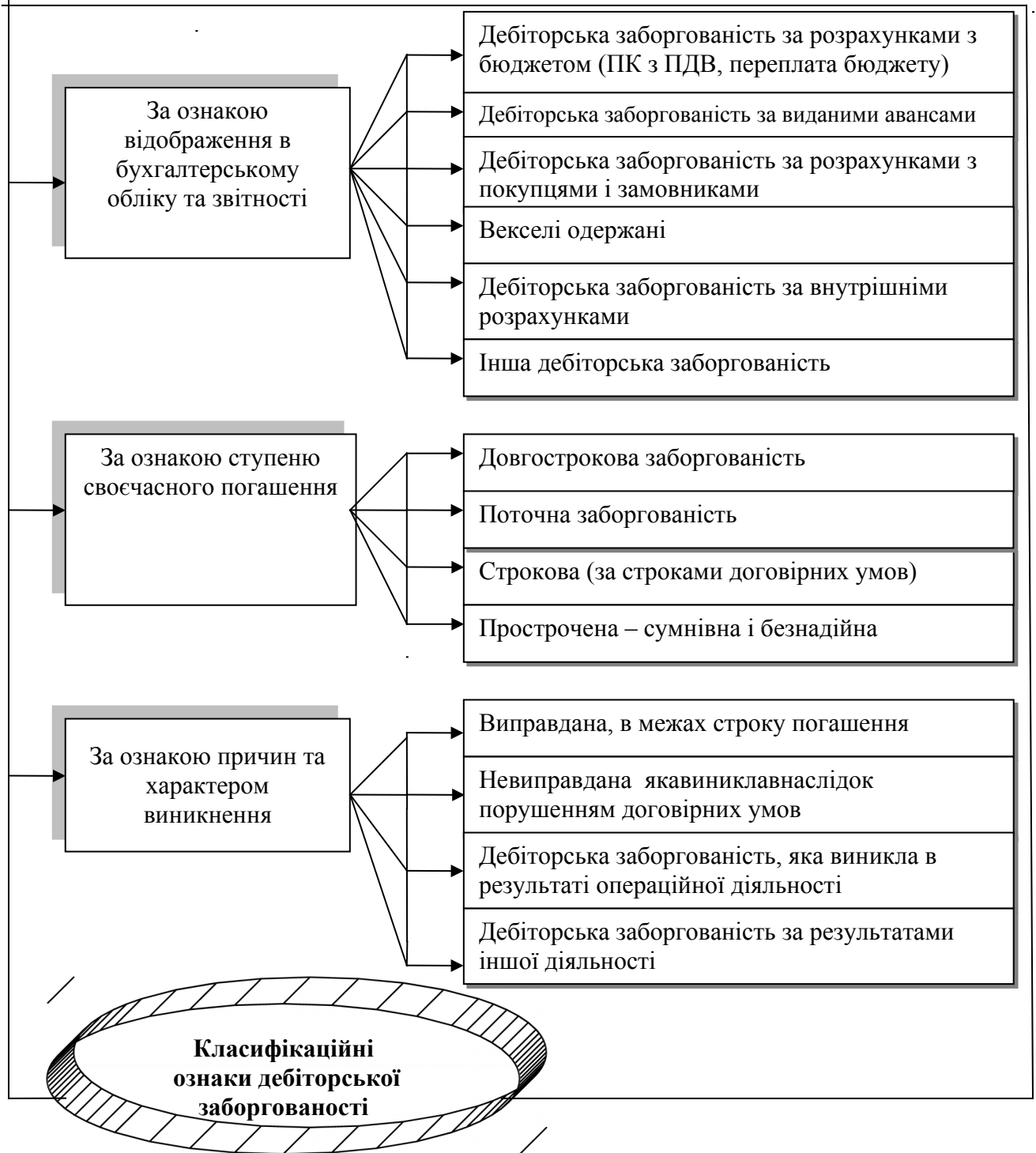

Рис.1.Класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості

Основні характеристики процесу управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства представлено в таблиці. 1.

1. Комплексні характеристики процесу управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства²

Характеристики	Управління дебіторською заборгованістю	Управління кредиторською заборгованістю	Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями
Об'єкт	Економічні відносини з покупцями, постачальниками та іншими боржниками із приводу формування й інкасації дебіторської заборгованості	Економічні відносини з постачальниками, покупцями та іншими кредиторами із приводу залучення й погашення кредиторської заборгованості	Економічні відносини з контрагентами в процесі поточної діяльності з надання й отримання відстрочок платежу за товарними і розрахунковими операціям
Суб'єкт	Фінансові аналітики	Фінансові аналітики	Фінансові аналітики
Основні (базові, стратегічні) цілі	Оптимізація розміру в процесі формування дебіторської заборгованості з позиції забезпечення зростання обсягів продажу і прибутку, зниження втрат у процесі її інкасації	Оптимізація розміру заборгованості з позиції нарощування потенціалу підприємства й прибутку, прискорення оборотності в процесі використання, своєчасне повернення	Оптимізація прибутку (операційного) і розміру вільних коштів
Інструменти реалізації	Збутова, (маркетингова) і кредитна політики	Закупівельна політика й політика фінансування активів	Політика управління фінансовими (грошовими) потоками
Принципи	Системність, комплексність, ясність і прозорість відносин, маневреність, відповідальність, погодженість, контроль		
Основні функції	Планування, мотивація, контроль	Планування, контроль	Планування, координація, контроль
Етапи	Формування, інкасація	Залучення, використання, рефінансування	Залучення, формування, інкасація, рефінансування
Методи	Аналітичні, планування й прогнозування, інкасації, реструктуризації та ін.	Аналітичні, планування, організації, використання, рефінансування	Аналітичні, планування, бюджетування, синхронізації

Об'єктом управління є економічні відносини з контрагентами в процесі поточної діяльності із приводу надання й одержання відстрочок платежу за товарними і розрахунковими операціями. Основні суб'єкти управління перебувають у сфері

²Домбровська Н.Р. Дебіторська та кредиторська заборгованості: проблеми класифікації / Н.Р. Домбровська // Інноваційна економіка. - 2014. - № 1. - С. 182-187.

фінансового менеджменту, але їхні рішення мають погоджуватися з фахівцями, що займаються продажами й закупівлями, юридичними службами підприємств

В цілому управління дебіторською та кредиторською заборгованостями представляє собою процес розробки й реалізації управлінських рішень із приводу погодженості їхнього розміру й швидкості руху в часі, що забезпечують необхідний прибуток й оптимальний розмір вільних коштів.

Основними критеріями оцінками в процесі прийняття рішень є³ .:

- фінансова стійкість;
- оборотність і рентабельність;
- вартість відволікання й залучення фінансових ресурсів;
- рівень ризиків;
- ліквідність і платоспроможність.

Фінансовий стан підприємства та його стабільність значною мірою залежить від того, яке майно є в розпорядженні підприємства, в які активи вкладено капітал.

Відомості про розміщення капіталу, що належить підприємству, містяться в активі балансу. Важливе значення в оцінці активів підприємства є вивчення загального обсягу, складу, структури активів підприємства, виявлення змін, які в них відбулися, та оцінка їх наслідків.

На цьому етапі використовується горизонтальний аналіз – вивчення динаміки окремих статей балансу в часі, та вертикальний аналіз – оцінка активів з погляду їх структурної динаміки (таблиця 2).

Аналізуючи дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги, можна побачити, що її частка збільшилась на суму 496 тис. грн., питома вага її у складі оборотних активів становить понад 30%, тобто ця частина оборотних активів відволікається на кредитування споживачів товарів, робіт, послуг, що свідчить про вилучення цієї частини з обороту. Загалом, величина дебіторської заборгованості залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями, періоду відстрочки платежу, організації контролю за станом дебіторської заборгованості.

Всі ці показники свідчать про неефективне управління дебіторською заборгованістю на підприємстві, що може призвести до появи сумнівних і безнадійних боргів. Проведений аналіз свідчить про послаблення фінансової політики з якісного управління дебіторською заборгованістю на підприємстві, що потребує залучення додаткових джерел фінансування.

Аналіз оборотності дебіторської заборгованості, як узагальнюючого показника повернення коштів підприємству має важливе значення.

Для аналізу оборотності дебіторської заборгованості (ДЗ) необхідно розрахувати відповідні коефіцієнти. Для розрахунку цих коефіцієнтів використовуємо дані бухгалтерського обліку, а саме Баланс та Звіт про фінансові результати⁴.

$$ДЗ = \frac{ВР}{ДЗ_{сер}} \quad (1)$$

де ВР — виручка від реалізації;

ДЗ сер — середня дебіторська заборгованість.

Для розрахунку середньої дебіторської заборгованості і коефіцієнта

³ Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств /М. Д. Білик // Фінанси підприємств. – № 12.– 2003.– 24-36.1.

⁴Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз / Г. Г. Кірейцев. - К: ЦУЛ, 2013. - 452 с.

оборотності використаємо формулу середньої арифметичної:

$$ДЗс = \frac{ДЗпоч + ДЗкін}{2} \quad (2)$$

2. Аналіз складу динаміки та структури активів ВКФ «Ерко»

Стаття балансу	2015		2016		Відхилення тис.грн.	ТЗ %	ТН %
	тис.грн.	%	тис.грн.	%			
1. Необоротні активи							
Нематеріальні активи	26	0,3	22	0,28	- 4	- 84,6	-15,4
Незавершені капітальні інвестиції	706	8,12	732	9,32	26	103,7	3,7
Основні засоби	7960	91,58	7104	90,4	- 856	- 89,2	-10,8
Усього	8692	100	7858	100	- 834	- 90,41	-9,6
2. Оборотні активи							
Запаси	4242	45,06	6192	49,33	1950	146	46
Готова продукція	1190	12,64	1848	14,72	658	155,3	55,3
Товари	8	0,08	-	-	-8	0	-100
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3358	35,67	3854	30,7	496	114,8	14,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками	72	0,76	80	0,64	8	111,1	11,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	416	4,42	414	3,3	-2	-99,5	-0,5
Грошові кошти та їх еквіваленти	124	1,32	152	1,21	28	122,6	22,6
Витрат майбутніх періодів	4	0,04	12	0,1	8	300	200
Усього	9414	100	12552	100	3138	133,3	33,3
2. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							

Отже, проведемо розрахунок середньої дебіторської заборгованості і коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду.

3. Аналіз оборотності дебіторської заборгованості

Показники	2015 рік	2016 рік	Відхилення
Виручка від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	96082	60838	- 35244
Середня дебіторська заборгованість, тис. грн.	3358	3854	496

Оборотність	28,6	15,8	-12,8
-------------	------	------	-------

Зростання дебіторської заборгованості у 2016 р. свідчить про погіршення фінансового стану підприємств-партнерів. Зменшення виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) на 35244 тис. грн. свідчить про зниження обсягу виробництва. Оборотність дебіторської заборгованості зменшилась, що є негативним фактором для підприємства. Загалом, на підприємстві прослідковується тенденція зниження ліквідності поточних активів у цілому, а отже, про погіршення фінансового стану підприємства.

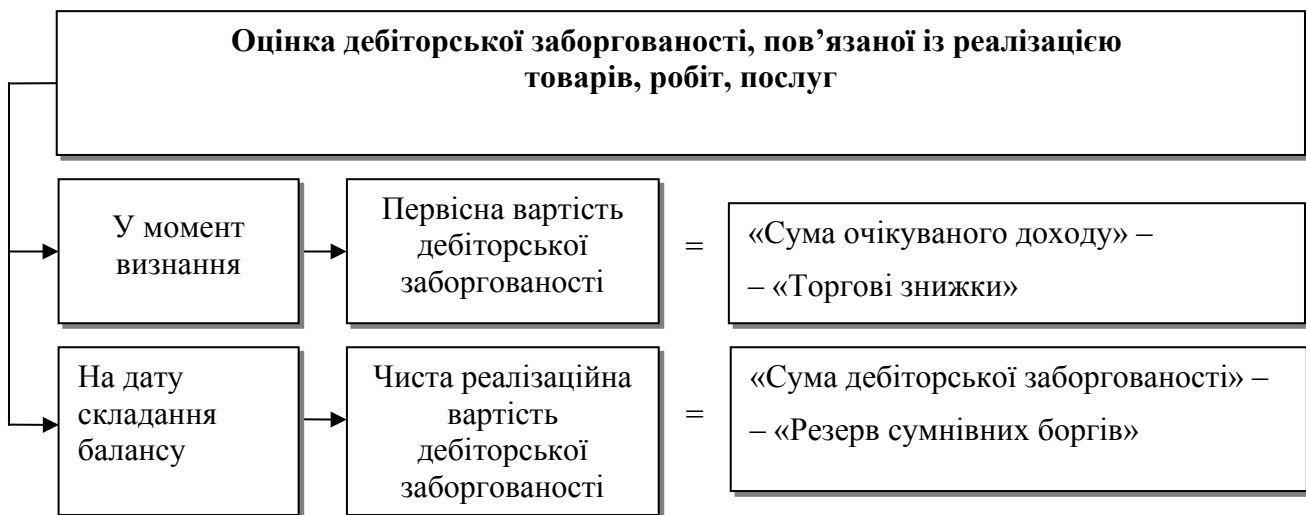

Рис. 2. Схема оцінки дебіторської заборгованості яка пов'язана із реалізацією товарів, робіт, послуг

На сьогодні організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами)⁵.

Для вдосконалення системи з контролю за дебіторською заборгованістю на підприємстві необхідно створювати резерв сумнівних боргів та виробити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства.

Значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості над кредиторською створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування. Також підприємству рекомендується ввести в практику здійснення лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора (існуючого чи потенційного) та періодично переглядати граничні суми.

В цілому з метою зменшення розміру дебіторської заборгованості на ФКФ «Ерко» рекомендується провести наступні заходи:

⁵Петрик О. Аудит дебіторської заборгованості / О. Петрик //Бухгалтерський облік і аудит. – №7. – 2000. – С. 11-19.

Рис. 3. Заходи щодо зменшення розміру дебіторської заборгованості на підприємстві

Підсумовуючи наше дослідження можна зробити висновок, що з метою отримання повної й оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, яка складає значну частку у структурі оборотних коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки роботи з використанням розроблених нами класифікаційних ознак дебіторської заборгованості, що дасть можливість оперативно і якісно управляти процесом виникнення та погашення дебіторської заборгованості.

На наш погляд окрім запропонованих вище заходів щодо зменшення дебіторської заборгованості на ВКФ «Ерко» необхідно постійно вдосконалювати фінансову політику з управління дебіторською заборгованістю, адже саме політика управління дебіторською заборгованістю, яка представляє собою частину загальної політики управління оборотними активами підприємства, спрямована на розширення обсягів реалізації продукції, визначає ефективність роботи підприємства.

Важливу роль у функціонуванні якісного фінансового механізму на підприємстві повинна відігравати фінансова служба на яку покладено відповідальність за організацію фінансової роботи. При розробці якісної фінансової політики підприємства фінансовим аналітикам необхідно користуватись відповідною фінансовою інформацією до якої з точки зору фінансового контролю ставляться відповідні вимоги, що інформація повинна бути:

- точною;
- повною;
- достовірною;
- своєчасною.

В цілому побудова ефективної системи управління фінансовими ресурсами на підприємстві повинна бути направлена на досягнення стратегічних і тактичних цілей його діяльності.